

নারী নির্যাতন প্রতিরোধে করণীয়

ই যা স মী ন আ রা লে থা

প্ৰথমীৰ সব দেশেই কন্যা, জ্যোতি, জনী বৃপ্ত নারীৰ অবস্থাৰ বাংলাদেশ এৰ বাণিজ্যক নয় বৱং এই ফুল প্ৰেম হেৱে, ভালোবাসা, মহিমা ও প্ৰেৰণদানকাৰী হিসাবে নারীৰ অবস্থাৰ সমৰ্পণ। পৰিয় ইসলাম ধৰ্ম এবং বাংলাদেশৰ সৰ্বোচ্চ রাষ্ট্ৰীয় দলিল সুবিধান নারীকে মৰ্যাদার আসন দিয়েছে। তা সন্তুষ্টে আমদেৱ সমাজে আজো কিছু কিছু প্ৰেমৰ কাৰণে

নারী যুগ যুগ ধৰে কোঠাতা হয়ে রয়েছে। অথচ আজোৱে নারীৰ সমাজ পুৰুষৰে পাশাপাশি সমান তালে সমাজেৰ বৃহত্তর কৰ্মকৰ্ত্তো অবস্থান রেখে চলেছে। শিক্ষা ক্ষেত্ৰেও নারীৰ আগেৰ তুলনায় অনেকটা এগিয়ে। যে সব নারী সাক্ষৰ ও শিক্ষিত তাৱাও তথাৰ বিধিক সমাজেৰ দেৱৱৰ্তীপ থেকে নিজেকে পৰোক্ষী বাইৱে বেৱ কৰে আনতে পৰেনি। ফলে বাংলাদেশে নারী শৰ্কুটিৰ সঙ্গে অনুষ্ঠ হিসেবে যে নির্যাতন শৰ্কুটি জড়িয়ে আছে, সেটা থেকে নারীকে প্ৰোগ্ৰাম মুক্ত কৰতে হবে।

কোথাও কোথাও দেখা যায়, জন্মেৰ পৰ থেকেই কন্যাশীল নির্যাতনেৰ শিকার হয়। এমন উদাহৰণ প্ৰায়ই দেখা যায়। কন্যাশীল জন্মদানেৰ কাৰণে কোনো কোনো নারীৰ ঘৰ ভেঙেছে, কাৰো জীবনে নেমে এসেছে স্বামী এবং স্বামীৰ পৰিবাৱেৰ সদস্যদেৱ দ্বাৰা শারীৰিক ও মানসিক নির্যাতন। কন্যাশীল জন্মেৰ পৰ থেকে যে বৈষম্যেৰ শিকার হয়, জীবন পৰিকুমাৰ বিৰুদ্ধ ভৱে তা ধীৰে ধীৰে থাকে। বাংলাদেশে নারী শিক্ষাৰ হাব যে তুলনামূলকভাৱে কৰম, তাৰ পেছনে মূলত এ বৈষম্যই দায়ী। যে সব মেয়ে লেখাপড়াৰ সুযোগ পায়, এই সুযোগে দিক থেকেও তাৰদেৱ ছেলেদেৱ চেয়ে পেছনে রাখা হয়। এৰ ফলে সুযোগপ্ৰাপ্ত মেয়েৱো পৰিৰূপভাৱে শিক্ষিত ও প্ৰভাৱী হয়ে গড়ে ওঠাৰ ক্ষেত্ৰে মাঝে মাঝে হোচ্চ থায়। একটা ছেলেশীল শিক্ষিত হয়ে যেতাবে অৰ্থনৈতিক কৰ্মকাৰে যুক্ত হৈন সমাজে তাৰ অবস্থা দৃঢ় কৰতে সক্ষম হয়, একটি মেয়ে তা পাবে না। নারীৰ মধ্যে প্ৰায়ই বিদ্যুৎসূৰ জাহান কৰো। বিভিন্ন ক্ষেত্ৰে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণে এই বিদ্বা তাৰদেৱ পিছিয়ে দেয়।

জন্মেৰ পৰ কন্যাশীল যে বৈষম্যজনিত নির্যাতনেৰ শিকার হয়, তা তাৰদেৱ অবধিগতি নিয়াতি হয়ে যায়। পিতা ও স্বামীৰ পৰিবাৱে, কৰ্মক্ষেত্ৰে নারী মেখানৈয়ে যাক না কেন, নির্যাতন থেকে মেন তাৰ অবধাতি নেই। আসিদ নিকেপ, হত্যা, অপহৰণ, ধৰ্ষণ, শারীৰিক ও মানসিক শাস্তি—এগুলো প্ৰায়ই আমৰা দেখবো পাই। চোখেৰে আঢ়ালো এ কৰক ঘটনা আৱো কত ঘটে তাৰ অনেক কৰবৱই আমৰা পাই না। প্ৰায়ই দেখা যায় নারীকে ধৰ্ষণেৰ পৰ খাসৰোৱা কৰে হত্যা কৰা হয়, আসিদ নিকেপ কৰে নারীৰ মুখাবয়কে বিকৃত কৰা হয়। শ্ৰম ক্ষেত্ৰেও নারীৰা বৈষম্যেৰ শিকার হয়, তাৰ অবস্থা বৈষম্যেৰ দ্বাৰা উত্তীৰ্ণ কৰা হয়ে অনেক সময় অৰ্থহত্যা কৰতে বাধা হয়। শিক্ষিত, অৰ্থনৈতিক, সাক্ষৰ বা নিৰক্ষৰ যে পৰ্যায়েৱই হোক না কেন, সব ধৰনেৰ গুৰুবৃত্তি স্বামী ও স্বামীৰ পৰিবাৱেৰ সদস্যদেৱ দ্বাৰা কৰম-বেশি শারীৰিক কিংবা মানসিকভাৱে নিৰ্যাতিত হয়। মৌতুকৰ কৰাৰে হত্যা, নিৰ্যাতন নিয়াতিতেৰ জন্মে সাধাৰণ ঘটনা হলেও উচ্চিভাৱে সমাজেও এ উদাহৰণ রয়েছ। এই যে ভয়াবহ অবস্থা আমদেৱ সমাজে দৃঢ় ক্ষতিৰ মতো চেপে বসেছে, এ অবস্থা থেকে পৰিত্রাগ যে আমৰা দুৰ সমজে পাৰ, তা নিশ্চিত কৰে বলা যাব না। দৃঢ়জনক হলেও সত্য, সমাজেৰ এ অবস্থা থেকে শিক্ষিত নারীৰাও বেৱ আসতে পৰেন। লোকলজাজ ভয়ে, ঘৰভাঙ্গৰ আশক্ষৰ অনেকেই মুখ বুজে সব হজম কৰে নিষেচে।

পৰিয় ইসলাম ধৰ্ম বাৱ নারীৰ মৰ্যাদা সমৰূপত রাখাৰ কথা বলা হয়েছে। ইসলাম সৰ্বপ্ৰথম নারীকে কন্যা, জ্যোতি, মায়েৰ মৰ্যাদা ও সমান দান কৰেছে। ইসলাম মানবতাৰিয়ে ভাবধাৱাৰ সম্পৰ্ক কৰণ কৰতে নিষেধ কৰেছে এবং কন্যাস্তানকে পুৰুষেৰ মতো কৰণে

থাকাৰ অধিকাৰ দিয়েছে। রাসূল (স.) বলেছেন, 'যার কোনো কন্যাস্তান রয়েছে এবং তাৰে জীৱতে প্ৰেতিত কৰেনি, তাৰে ঘৃণণ'ৰ চোখেও দেখেনি এবং তাৰ ওপৰ নিজ পুত্ৰস্তানকে অধিকাৰৰ ও দেয়নি, তাৰে আজো জানত দান কৰনে' (আল দাউত, কিতাবুল আদব)। ইসলামই সৰ্বপ্ৰথম নারীৰে শিতাৰ সম্পত্তিতে উত্তোলিকাৰী হওয়াৰ অধিকাৰ প্ৰদান কৰেছে। তৎক্ষণাত আৱৰ সমাজে জীৱি হিসেবেও নারীদেৱ চৰণ অৰ্মাদা ও অপমান ভোগ কৰতে হতো। নারীদেৱ সঙ্গে নিতান্ত দাসী-বাদীৰ মতো ব্যবহাৰ কৰা হতো। ইসলাম জীৱি হিসেবে নারীদেৱ এ অপমান দৰ কৰে তাৰদেৱ সামাজিক ও পৰিবাৱিক ক্ষেত্ৰে যথাযথ সমান ও মৰ্যাদা দিয়েছে। এ সম্পৰ্কে আল কোৱানে ইৱেশাল হয়েছে, 'জীৱিৰে তেমনি অধিকাৰ কৰেছে যেমন স্বামীদেৱ রয়েছে তাৰদেৱ ওপৰ এ তা যথাযথভাৱে আদৰ কৰতে হবে' (সুৱা বাকুৱা, আয়াত-২২৮)। ইসলামে যা হিসেবে নারীকে যে উচ্চ মৰ্যাদা ও সমান দেয়া হয়েছে, পৃথিবীৰ অন্য কোনো সমাজেৰ সঙ্গেই তাৰ তুলনা হতে পাৰে না। রাসূল (স.) বলেছেন, 'মায়েৰ পদতলে সত্ত্বেৰে বেহেশত'।

ইসলাম নারীকে শুধু কন্যা, জীৱি এবং মায়ে হিসেবেও পুৰুষেৰ সমান মৰ্যাদা দান কৰেছে। কোৱানে তাৰে কাজে কৰাবলৈ হয়েছে।

কৰবে ইমানদার হয়ে, সেই বেহেশতে দাখিল হতে পাৰবে এবং এদেৱ কৰে ওপৰ এক বিন্দু জুলুম কৰা হবে না' (সুৱা নিসা, আয়াত-১২৪)। বৰ্তুত ইসলামী শাৰীৰত নারী-পুৰুষ উত্তোলকেই—মান সামাজিক মৰ্যাদা ও অধিকাৰ নিয়েছে।

বাংলাদেশৰ সংবিধানে ও জনগণেৰ যে সব মৌলিক অধিকাৰ নিষিঞ্চিত কৰা হয়েছে, তাতে রয়েছে সব নাগৰিকেৰ অধিকাৰ সমান। নাগৰিকক বলতে ধৰী, গৱৰ, নারী, পুৰুষ—স্বাক্ষৰে বৈৰাগ্যে হয়েছে। এ প্ৰসঙ্গে সংবিধানেৰ ২৭ নমৰ অনুচ্ছেদে বলা হয়েছে, সব নাগৰিকক আইনেৰ দৃষ্টিতে সমান এবং আইনেৰ সমান আঞ্চলিক লাভেৰ অধিকাৰী।

২৮ নমৰ অনুচ্ছেদে উল্লেখ আছে—(১) কৈবল ধৰ্ম, গোষ্ঠী, বৰ্ণ, নারী-পুৰুষ ভেড়ে বা জনস্থানেৰ কাৰণে রাষ্ট্ৰ নাগৰিকেৰ প্ৰতি বৈষম্য প্ৰদৰ্শন কৰে বলে নাগৰিক নিয়ে আছে।

২৯ নমৰ অনুচ্ছেদে উল্লেখ আছে, এ অবস্থা থেকে পৰিত্রাগ যে আমৰা দুৰ সমজে পাৰ, তা নিশ্চিত কৰে বলা যাব না। দৃঢ়জনক হলেও সত্য, সমাজেৰ এ অবস্থা থেকে শিক্ষিত নারীৰাও বেৱ আসতে পৰেন। লোকলজাজ ভয়ে, ঘৰভাঙ্গৰ আশক্ষৰ অনেকেই মুখ বুজে সব হজম কৰে নিষেচে।

পৰিয় ইসলাম ধৰ্ম বাৱ নারীৰ মৰ্যাদা সমৰূপত রাখাৰ কথা বলা হয়েছে। ইসলাম সৰ্বপ্ৰথম নারীকে কন্যা, জ্যোতি, মায়েৰ মৰ্যাদা ও সমান দান কৰেছে। ইসলাম মানবতাৰিয়ে ভাবধাৱাৰ সম্পৰ্ক কৰণ কৰতে নিষেধ কৰেছে এবং কন্যাস্তানকে

নিতান্তৰুন বৰ্পে বিভিন্ন মাত্ৰায় নারী নিৰ্যাতন চাষছে। এৰ কাৰণ অনুসৰণ কৰতে গেলে বৰ্প কাৰণ বৈৱে আলো প্ৰকাৰ ও প্ৰকাৰ কৰা যাব তা হলো, শিক্ষা ও সচেতনতাৰ অভাব। অভিজ্ঞতা ও অন্যান্যেৰ ক্ষেত্ৰে কেৱল আপনাবৰুদ্ধ স্থানীয় পৰিবৰ্তনক শিক্ষা বলে শিক্ষা হলো উন্নয়নেৰ পূৰ্বশৰ্ত। বাংলাদেশেৰ সামগ্ৰিকভাৱে শিক্ষাৰ হাব কম, শতকৰা প্ৰায় ৬৫ ভাৰ। এৰ মধ্যে নারী শিক্ষাৰ হাব আৱৰ কম। এই তথাৰ বিকল্পতাৰ প্ৰক্ৰিয়া উচিত নাহি। আজো কেৱল নারীৰাও প্ৰায়ই পৰিবৰ্তন সুচিত হয়ে নাব। তাই কিছু সংখ্যাত পুৰুষ যেনন নারীকে একজন পূৰ্ণাঙ্গ মানুষ হিসেবে ভাবতে পাৰে না। একইভাৱে নারীৰাও প্ৰতিয়া হয়ে নিজেকে একজন পৰিপূৰ্ণ মানুষ হিসেবে ভাবতে পাৰে না। আছাড়া বাংলাদেশেৰ শিক্ষাৰ বিভিন্ন পৰ্যায়ে যে কাৰিকুলাম অনুৰোধ কৰা হয়, তাৰ মধ্যে প্ৰৱৰ্গিকতা বৰুৱা কৰা ফলে ন্যূক্ৰম শিক্ষিত বা শিক্ষিত জনগণীয় অভিজ্ঞতাৰ পৰিকল্পনাকে প্ৰয়োগ দিবলৈ স্বীকৃত কৰতে পাৰে না। এতে শিক্ষাটা তাৰে কাজে কৰাবলৈ বৈশিষ্ট্য বিদ্বে থেকে যাব এবং যুগ যুগ ধৰে তাৰে পৰ্বতপূৰ্বৰ যা কৰে এসেছে, বৰ্তমান প্ৰজন্মেৰ কেউ কেউ সেই কৃতিকাৰী অৰ্থনৈতিক হয় এবং নারীৰাও চিৰাবৰিত প্ৰথা মনে কৰে মুখ বুঝে নিৰ্যাতন সহ্য কৰে নেয়াকৈ নিয়োগি কৰে।

একটা দিশেৰ উন্নয়নেৰ জন্মে নারী ও পুৰুষেৰ সমানভাৱে অসংগ্ৰহণ প্ৰয়োজন। এ জন্মে নারী নিৰ্যাতন ও বৈষম্য বৰুৱা কৰে তাৰে উন্নয়নেৰ অংশীদাৰ কৰতে হবে। প্ৰকৃত শিক্ষায় দেশেৰ আপামৰ জনগোষ্ঠীকে শিক্ষিত কৰাৰ পথে এ বাপোৱা তাৰে সচেতন কৰতে হবে। শিক্ষাৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰেৰ কাৰিকুলামকে আধুনিক কৰতে হবে, শিক্ষা দানেৰ কাজে নিয়োজিত শিক্ষকদেৱ উচ্চত্বভাৱে প্ৰশংসিত প্ৰক্ৰিয়া প্ৰদান কৰতে হবে, যাতে পুৰুষকেন্দ্ৰিক জনাবেৰ পৰিবৰ্তনে পৰ্যায়ে নিয়ে যাওয়া যায়। এ সম্পৰ্কিত ধৰ্মৰ বিধি-বিধান-সমূহ, সংবিধানেৰ বিধান উপযুক্তভাৱে কাৰিকুলামে সুবিধে কৰতে হবে। শিক্ষাৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰেৰ কাৰিকুলামকে আধুনিক কৰতে হবে, শিক্ষা দানেৰ কাজে নিয়োজিত শিক্ষকদেৱ উচ্চত্বভাৱে প্ৰশংসিত প্ৰক্ৰিয়া প্ৰদান কৰতে হবে। নারীকে তাৰ অধিকাৰ বৰুৱা মনে নেয়াৰ মনোৰূপ তৈৰি কৰতে হবে। এন্দিজও গোষ্ঠী তাৰে তাৰ পৰিতাৰ বৰ্জি কৰে নারীদেৱ অধিকাৰ সচেতন কৰে তুলতে পাৰে। আলেম সম্মাদাৰ যথাযথ ভূমিকা নিয়ে ইসলামে নারীৰ মৰ্যাদাকে সাধাৰণ জনগণীয়াৰ মাঝে তলে ধৰলে এৰ মাধ্যমে সুৰুল অজ্ঞান সঠাৱা ইলেক্ট্ৰনিক ও ব্যাপোৱা গণসচেতনতাৰ তৈৰি কৰতে পাৰেন। যেমন সামুদ্রিককালে ব্যক্তিগত অভিযানে প্ৰচাৰণ কৰে নিৰ্যাতন সহ্য কৰে নাকেন, দে ব্যাপোৱা সেজোৱ হয়ে আসে। নারীকে তাৰ প্ৰাপ্তি, দলে, শেষ ও দশম সুৰুল মেলে' এ ধৰনেৰ প্ৰচাৰণা এ ক্ষেত্ৰে অনেকখনি সহায়ক হতে পাৰে। একই সঙ্গে নিৰ্যাতন সংকৃত অপৰাধ, শাৰিৰ দৃষ্টান্ত-এগুলো বিভিন্ন অন্যান্যেৰ মাধ্যমে তুলে ধৰে এ বাপোৱা মানুষকে সচেতন ও দায়িত্বশীল হতে উভৰুক কৰতে পাৰে। শিক্ষিত সমাজকে নারী নিৰ্যাতন প্ৰতিৰোধ দায়াৰ কৰতে হৈবে এবং সমাজেৰ বেঞ্চানেই নিৰ্যাতন হৈকে নাকেন, দে ব্যাপোৱা সেজোৱ হয়ে আসে। নারীকে অন্যান্য নামকৰণ কৰলজনক অনুসৰণ কৰতে হৈবে এবং জীৱি নিৰ্যাতন সহ্য কৰে নাকেন।

বিশ্ব সভ্যতাৰ উন্নতিৰ পেছনে নারী ও পুৰুষেৰ অবস্থাৰ সমানভাৱে গুৰুবৰুৰুম। বাংলাদেশেৰ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় অৰ্ধেক নারী। এ নারী সামাজিকে উন্নয়নেৰ কাঠামোৰ কাৰণে রাষ্ট্ৰ নাগৰিকেৰ প্ৰতি বৈষম্য প্ৰদৰ্শন কৰে বলে নাগৰিকে পৰিবেশ শিক্ষা ও সচেতনতা দৰকাৰী অভিযানে কৰা হৈবে। তাই সত্য জাতি হিসেবে যদি আমদেৱ নাম অনুভূত কৰতে চাই, উন্নয়নে যদি নারীৰ অংশগ্ৰহণে কৰাতে চাই, তবে নারী নিৰ্যাতন নামকৰণ কলজনক অনুসৰণ থেকে আমদেৱ সেৱ দাঢ়াতে হৈবে। উপযুক্ত শিক্ষা এবং ব্যক্তি পৰ্যায় থেকে শুৰু কৰে সমাজ, জাতি—স্বামী সহযোগিতা ও সচেতনতাই পাৰে আমদেৱ এ কলজ থেকে রক্ষা কৰতে।

লেখক : ভীন, কুল অব এডুকেশন আয়াত ফিজিক্যাল এডুকেশন উত্তৱা ইউনিভার্সিটি